

IN HET BEGIN WAS HET NIET ZO!

*Aantekeningen van de woorden van Davide Prospero en Julián Carrón tijdens de
Dag van de opening van het jaar van de volwassenen en studenten van CL*

Mediolanum Forum, Assago (Milaan), 30 september 2017

JULIÁN CARRÓN

Laten we om die armoede vragen die de Ongenoemde van Manzoni ons dit jaar dikwijls heeft laten verlangen, want zonder haar zijn we niet in de positie die nodig is om te beginnen, en wordt alles nutteloos. Laten we om die armoede vragen terwijl we de hymne tot de Geest zingen.

Kom, Schepper Geest

DAVIDE PROSPERI

Welkom. Allereerst groeten we alle aanwezigen, en de steden in Italië en in het buitenland die via internet met ons verbonden zijn, voor dit moment waarmee we het jaar willen beginnen. Ik zou willen beginnen met opnieuw de vraag van de Geestelijke oefeningen van de Fraterniteit te stellen die we tot thema van de afgelopen zomer gemaakt hebben: “Is de redding nog interessant voor mij?” Dit woord ‘redding’, dat we tegenover de moeilijkheden, incoherenties en moeiten in ons leven dikwijls vergeten, is ons plotseling opnieuw vertrouwd geworden. Het bergt in zich heel ons gevoel van onze eigen beperktheid, van ons eigen kwaad, laten we maar zeggen van onze eigen nietigheid, en niettemin ook de aspiratie naar een goede, grootse vervulling waarvoor ons hart voelt gemaakt te zijn. Toch zien we hoe de redding ons onbereikbaar lijkt, want we voelen dat we haar niet verdienen (althans wie een minimum aan bewustzijn van zichzelf heeft, moet dat minstens eens gedacht hebben) en het lijkt ons dat al onze inspanningen niet voldoende zijn om ons haar te laten terugverdienen. Maar Jezus’ hypothese tegenover Zaccheüs draait de kwestie – zoals Carrón tijdens de Geestelijke oefeningen zei – helemaal om. Het Evangelie van Lucas zegt: “Vandaag is de redding dit huis binnengegaan” (vgl. *Lc* 19, 1-10). De redding is Christus, zijn persoon, en Zijn blik heeft ons onderschept, heeft ons veranderd. Hij heeft misschien niet onmiddellijk onze interesses veranderd en heeft ons misschien ook niet onmiddellijk het vermogen gegeven om geen fouten meer te maken of zelfs maar om onszelf te corrigeren. Wat veranderd is, is allereerst dat we Zijn aanwezigheid opgemerkt hebben, vanwege een aantrekking die in ons leven is binnengebroken en ons als een magneet naar zich toe getrokken heeft. De *gratuiteit* van de jongens en meisjes die afgelopen zomer op de Meeting urenlang op de

parkeerplaatsen in de volle zon het verkeer stonden te regelen, of degenen die de zalen en de tentoonstellingen schoonhielden (en zelf betaalden om dat te mogen doen), wat iedereen getroffen heeft, die gratuiteit kun je niet begrijpen als je denkt dat ze slechts de vrucht is van een inspanning om genereus te zijn. Wat ik in de ogen van die jongens en meisjes heb zien schitteren is de *dankebaarheid* – zoals je die ziet in veel volwassenen die geëngageerd zijn in de samenleving. Je ziet haar schitteren omdat ze de uitdrukking is van een aanwezige gebeurtenis, die nu misschien voor de eerste keer in iemands leven gebeurt, of die nu na veel jaren opnieuw gebeurt. Ik heb ze gezien op de vele vakanties die ik bezocht heb en tijdens vele gestes die we deze zomer gehouden hebben.

Ik wil iets persoonlijks vertellen wat me een tijdje geleden overkomen is: het was een van die dagen (ik denk dat iedereen die wel kent) aan het eind waarvan je zegt: “Vandaag heb ik niets goeds uitgehaald”. Maar anders dan de andere keren, ging ik op de knieën en zei: “Heer, ik heb u vandaag niets aan te bieden, maar ik ben hier”. En dit heeft me veranderd, heeft alles in me veranderd: “U bent er, Heer, en daarom ben ik er, en daarom kan ik nog hopen voor morgen, al heb ik U vandaag niets aan te bieden”. Ik geloof dat het deel uitmaakt van de menselijke natuur om nuttig te willen zijn. Don Giussani schreef op zijn 23ste aan een vriend: “Ik wil niet nutteloos leven; dat is mijn obsessie” (*Lettere di fede e di amicizia ad [Brieven van geloof en vriendschap aan] Angelo Majo*, San Paolo: Cinisello Balsamo (Milaan) 2007, p. 33). Het is kleingeestig en bekrompen te denken dat de waarde van mijn leven enkel bestaat in wat het leven mij kan geven. De weidsheid van mijn hart (de weidsheid van het hart van ieder mens) verlangt dat wat ik ben, nuttig kan zijn voor het geheel en dus voor de wereld. Terwijl wij dikwijls geneigd zijn het nut van ons leven enkel te identificeren met wat wij kunnen hebben of wat wij in staat zijn te doen. Daarom denken we: “Vandaag heb ik niets goed uitgehaald, en dus is alles nutteloos geweest”. Maar het kan gebeuren, zoals mij gebeurd is, dat we opmerken dat er een groter nut bestaat: het nut onze afhankelijkheid van God te beleven. Dat wil zeggen dat het nut van het leven is: overeenstemmen met Wie je bemint, iets doen wat nuttig is voor Wie jou wil. Al is het maar eenvoudigweg accepteren te zijn, af te hangen van Wie je nu laat zijn, zoals deze zomer gebeurd is in het drama van Charlie Gard, dat ons ontroerd heeft. Voor mij wordt het nut van je leven bepaald door wat

een Ander die je doet zijn, in jou ziet, niet in wat jij van jezelf wilt. En daarom wordt het leven nuttig wanneer het gehoorzaamheid wordt: uiteindelijk is het een beschikbaarheid voor de aanwezigheid van Christus, een je overgeven aan die grootsheid die een Ander, op een manier die misschien anders is dan je zelf zou doen, in jou en met jou wil verwezenlijken, voor de wereld. We leven opdat Christus overal erkend wordt, we leven voor de menselijke glorie van Christus.

Daarom wil ik jou vragen: hoe kunnen we elkaar helpen deze afhankelijkheid bewust te beleven?

CARRÓN

Wie zou het niet fijn vinden verrast te worden door iets wat alles laat zingen, zoals de woorden van *Negra sombra* zeiden? Wanneer ons een dergelijke gebeurtenis overkomt, is het gemakkelijk ze te herkennen, zozeer stemt ze overeen met de verwachting van ons hart. We onderscheppen het onmiddellijk, want het laat alles in het leven zingen. “Als ze zingen, ben jij het die zingt, als ze huilen, ben jij het die huilt, [...] jij bent de nacht en de dageraad. Jij bent in alles en je bent alles voor mij, in mij [...] verblijf je” (R. de Castro – J. Montes Capón, *Negra sombra*, in: *Canti [Liederen]*, Nuovo Mondo, p. 292). We hangen in alles af van dat Jij.

We ontdekken werkelijk wat we verwachten wanneer we Hem, in de gebeurtenissen waardoor Hij ons tegemoet komt, herkennen vanwege Zijn vermogen alles wat we beleven en aanraken te laten trillen. We hebben geen enkele bijzondere “uitrusting” nodig, Hij hoeft alleen maar te gebeuren en zich voor te stellen aan ons hart. We hoeven de dingen die God maakt maar te zien om te huilen van ontroering, zoals de woorden van *The things that I see* zeiden (in: *Canti [Liederen]*, op. cit., p. 344).

Wanneer iemand deze elementaire ervaring beleeft, kan hij alleen maar verlangen dat dat “jij” hem nooit verlaat: “Verlaat me nooit, schaduw die me altijd verrast”, waren de laatste woorden van *Negra sombra*. Ons verlangen af te hangen van die aanwezigheid maakt alles reeds anders. Hoe fijn zou het zijn als we steeds verrast zouden worden door een gebeurtenis die alles nieuw laat zijn! Dan zouden we steeds vollediger ontdekken dat als iets zingt, het is omdat Jij het laat zingen, en als iets trilt, het is omdat Jij het laat trillen, want Jij bent in alles, want Jij verblijft in mij.

Wat krijgt echter de overhand wanneer onze verrastheid over deze gebeurtenis niet de overhand heeft?

1. Het formalisme

Zoals we zojuist gezegd hebben, is het gemakkelijk een gebeurtenis die met het leven overeenstemt, wanneer ze gebeurt, te identificeren; net zo gemakkelijk als beseffen wanneer het niet gebeurt, omdat dan onze dagen geen lied meer hebben, alles plat en formeel wordt. En de vreugde verdwijnt. Het is zó helder dat we niet kunnen vermijden het waar te nemen.

“Ik voel dat ik op een wezenlijk kruispunt van mijn bestaan gekomen ben. Een van die beslissende passages die je niet kunt uitstellen”. Het zijn de woorden van een vriend, die ik voorgelezen heb tijdens de schola van afgelopen juni en die me heel de zomer gezelschap gehouden hebben, omdat ze laten zien waar de valkuil zit. Zijn brief vervolgde (ik citeer maar een paar passages): “Mijn geloof is formeel, mijn leven wezenlijk moralistisch (veel dingen “mag je niet doen”, of “moet je” juist doen: ook de grote gestes – de Voedselinzameling met Kerstmis, de Geneesmiddelenbank, de Tenten met Kerstmis, de *caritativa*, het gemeenschappelijk fonds, de schola, enzovoorts). [Het is dus niet zo dat hij niet meedoet met gestes en initiatieven]. Maar de test (altijd de gewone, genadeloze test), die van de vreugde, die tackelt me: de vreugde ontbreekt! Sterker nog, mijn relaties zijn moeizaam, pretentius, egoïstisch. En ik kan niet meer! Ik zou verheugd willen zijn. Maar al gauw verval ik in routinematig gedrag”. Op dat punt aangekomen begrijpt onze vriend hoe ver hij zich verwijderd heeft van de afhankelijkheid die ons allemaal voortbrengt: “Christus is werkelijk geïsoleerd van mijn hart. De redding moet mij wel interesseren, maar als ik eraan denk is het steeds volgens een model dat ik in mijn hoofd heb. En na veel jaren binnen de geschiedenis van de beweging kan ik maar niet geloven dat ik zó ‘gereduceerd’ ben! [...] De vreugde is altijd ergens anders!”

Deze brief helpt ons deze zin van don Giussani (die we tijdens de Geestelijke oefeningen van de Fraterniteit geciteerd hebben) te begrijpen: “Welke uitdrukking van een beweging als de onze dan ook, heeft geen waarde als ze uit het binnenste van de concrete gebeurtenissen die we beleven niet een oproep tot gedachtenis aan de aanwezigheid van Christus geboren laat worden [als ze ons bewustzijn van onze afhankelijkheid van Hem niet laat toenemen]. Sterker nog, dan verergert ze de situatie van het menszijn, want ze bevordert dan het formalisme en het moralisme. Ze zou de gebeurtenis onder ons – gebeurtenis die we bevend in onze ogen en in ons hart zouden moeten houden als criterium voor ons onderlinge gedrag – laten vervallen tot sociologische vluchtplaats, tot sociale positie” (L. Giussani, ‘Appendix’, in: Id., *Alla ricerca del volto umano [Op zoek naar het gelaat van de mens]*, Jaca Book: Milaan 1984, p. 90). Als wij alles wat ons gegeven wordt, niet beleven als een kreet die ons terugroept naar de gedachtenis van Christus, dan zal niets van wat we doen in staat zijn ons te bevredigen en de vreugde te geven waar we toch naar verlangen. De levensgebeurtenis die ons getroffen heeft, zal vervallen tot “dingen die we moeten doen”, als de tol die we moeten betalen om bij ons gezelschap te mogen horen.

Niet toevallig waarschuwde don Giussani ons voor het formalisme waarmee we deelnemen aan de gestes die ons voorgesteld worden; hij maakte er deze ‘foto’ van: “Je bent niet op orde omdat je school van de gemeenschap doet [of] omdat je deelneemt aan de heilige Mis [...], je bent niet op

orde omdat je flyert of een spandoek ophangt. Dit kan de formaliteit zijn waarmee iemand de tol betaalt aan de sociale werkelijkheid waar hij bij hoort. Maar wanneer wordt dit alles ervaring? Wanneer het jónu iets zegt en iets in jou beweegt” (L. Giussani, *Uomini senza patria [Mensen zonder vaderland]* (1982-1983), BUR: Milaan 2008, p. 194).

“Hoe hieruit te komen?”, vraagt onze vriend zich af. De opgedane ervaring heeft hem wat suggesties gedaan middels de symptomen die verschenen zijn (het formalisme, de routine, zijn “ik kan niet meer”), maar hij heeft zijn model om de redding te bereiken al klaar en is niet bereid het te veranderen: “Kom me niet zeggen dat de onrust die ik ervaar iets ‘goeds’ is, want dat begrijp ik gewoon niet. Kom me niet zeggen dat mijn (eventuele) kreet ‘nuttig is’, en dat Christus ook daar is, dat Hij op me wacht, en dat alles wat ik beleef nergens anders voor is dan voor mij! Dat alles begrijp ik enkel formeel, maar niet existentieel. Na zoveel tijd ben ik weer helemaal ‘terug bij af’”.

Maar hoe kan onze vriend existentieel iets begrijpen als hij weigert de enige weg in te slaan die het hem zou kunnen laten begrijpen?

Over welke weg hebben we het?

2. De weg van de ervaring en van de geschiedenis

Om iets existentieel te kunnen begrijpen, moeten we aandacht hebben voor de ervaring die we opdoen, voor de “symptomen” die zij ons voortdurend aanbiedt. De manier waarop het Mysterie ons de dingen laat begrijpen, is altijd de geschiedenis. Don Giussani heeft het ons onvermoebaar in herinnering geroepen: “Voor mij is de geschiedenis alles; ik heb geleerd van de geschiedenis” (gecteerd in: A. Savorana, *Vita di [Leven van] don Giussani*, BUR: Milaan 2014, p. VIII).

Maar er kan in ons een hevige weerstand zijn tegen de provocatie van de werkelijkheid. Alsof het ons niet lukt te begrijpen waar deze symptomen op wijzen, alsof we er de reden niet van vatten. Maar zij zijn als de kreet die God, vol tederheid voor ons, vanuit ons diepste binnenste naar boven laat komen. Alsof Hij tegen ons zei: “Besef je, door de symptomen die je in jezelf waarneemt, niet hoe groot je behoefte aan Mij is? Niet omdat iemand anders het je zegt, of omdat ik je een engel stuur, besef je het, maar door de symptomen!” Ook omdat, als iemand niet bereid is te erkennen wat in zijn eigen ervaring naar boven komt, als hij geen aandacht heeft voor de symptomen en ze niet volgt, hij dan “zelfs als iemand uit de doden zou opstaan, nog niet overtuigd zou raken”, zoals Jezus in een bepaalde context zegt (vgl. *Lc 16, 19-31*).

Maar kijk eens wat er gebeurt wanneer iemand beschikbaar is om een symptoom te erkennen als iets positiefs, namelijk als een oproep van het Mysterie. Een vriendin van ons, Mireille, vertelde dat ze, op een zeker moment in het leven van haar gezin, zonder dat ze het besepte, de oorsprong van haar liefde minder toegedaan was

geraakt dan in het begin van de relatie met de man met wie ze getrouwd was. En juist dit is voor haar een uitdaging geworden: er gebeurde iets, dat het Mysterie gebruikt heeft om haar te provoceren, om haar bewust te maken van wat ze minder toegedaan was geraakt. Het was geen luidruchtige relatiecrisis, ze bleef alle dingen net als vroeger gewoon doen, maar ze was de oorsprong kwijtgeraakt. Zo vertelt ze: “We zijn samen, we doen de dingen samen, we zorgen goed voor onze kinderen, voor ons huis, we onttrekken ons niet aan onze plichten jegens onze beider families, in het weekend nemen we in ons huis ook bepaalde straatkinderen op die we begeleiden, eenieder doet zijn werk goed, we helpen elkaar ook wederzijds bij het werk, maar [zie hier het punt] we hebben ons van elkaar losgemaakt, verwijderd. Het verlangen dat een bepaalde persoon [die zich voor haar was begonnen te interesseren] uitdrukte, heeft me doen begrijpen dat [de kwestie] niet zozeer is dat er tussen mij en mijn echtgenoot een onbehagen, een afstand is gekomen, als wel dat Christus niet langer het vertrekpunt is van ons dagelijks leven [Zie hier hoe we de dingen existentieel begrijpen]. Wat vroeger in ons brandde, en ons ook (met ons huwelijk) tegen de stroom van onze cultuur in heeft laten gaan, was het vuur dat van Christus kwam. Dit vuur heeft ons naar een dusdanig mooi leven als paar gevoerd dat we ons uniek in de wereld voelden; maar op dit moment is er alleen nog maar houtskool dat riskeert as te worden... Wat we nu voelen is de last van het dagelijks leven”. We kunnen het gemakkelijk herkennen wanneer het vuur dat van Christus komt niet langer brandt: de last van het dagelijks leven maakt het evident, het leven zingt niet langer.

Op dat punt aangekomen kunnen we zien of iemand werkelijk bereid is te leren van wat er gebeurt, dat wil zeggen bereid om een symptoom te erkennen als een gelegenheid. Iemand die in een situatie zoals die van Mireille terechtgekomen was, zou hebben kunnen klagen: “Hoe kan dat, dat ik nog steeds zo ben? Ben ik na zoveel jaar nog steeds in deze conditie?” Maar zij niet, zij was blij – schrijft ze – te “ontdekken hoe de Heer in zijn genialiteit een willekeurige ontmoeting gebruikt heeft om ons aan onszelf terug te geven”, dat wil zeggen gekomen is om opnieuw voor haar en haar echtgenoot te zorgen. Tegenover de woorden van zijn vrouw heeft haar man hetzelfde herkend en gezegd: “Onze liefde is gegroeid als een boom, waarin de vogels komen uitrusten en die de mensen schaduw geeft [hun huis staat altijd open]... je hebt gelijk! Als we ons niet langer laven aan de bron, drogen we uit. Niets van wat we zien, zal nog mogelijk zijn!”

Wie zou niet zulke vrienden willen hebben? “In hun nederigheid zit het zaad van een nieuwe wereld”, zei de paus onlangs, en hij besloot met een uitnodiging: “Ga om met de mensen die hun hart bewaard hebben zoals dat van een kind” (Franciscus, *Algemene audiëntie*, 20 september 2017).

De kwestie is dus of we open staan voor de manier waarop God, door de werkelijkheid heen, “onze deuren

openbreekt”: het kan zijn door het ontstaan van een affectief probleem, zoals we gezien hebben, of door iets anders. We weten niet hoe het Mysterie ons zal roepen, hoe het zal besluiten onze deur open te breken, ons wakker te schudden, te verhinderen dat we doorgaan met dingen doen zonder dat ze ons nog iets zeggen. Het is indrukwekkend! Wij denken al te weten hoe de dingen moeten gaan, we doen ze, en er gebeurt niets, alles verdort. Dan moet de Heer een gedurfd initiatief nemen om ons uit het formalisme te laten komen waarin we dreigen te verstikken.

“Voor mij is de geschiedenis alles; ik heb geleerd van de geschiedenis”. Nu begrijpen we beter waarom don Giussani het nooit moe werd het ons te zeggen.

Wat is dan het doel van het serieus nemen van de symptomen?

3. Teruggaan naar het begin

Wat ons overkomt, de “symptomen” die we in onszelf opmerken, zijn er om ons te helpen terug te gaan naar het *begin*, naar de oorsprong, de oorspronkelijke zuiverheid van een ervaring, naar wat ons veroverd en aangetrokken heeft. Mireille heeft ons zonneklaar laten zien hoe zij door die symptomen gemerkt heeft dat Christus niet langer het vertrekpunt van haar dagelijks leven was.

In het licht van wat haar overkomen is, kunnen we beter begrijpen wat don Giussani zei tijdens de Geestelijke oefeningen van de Fraterniteit in 1982 (en wat we nu, dankzij de uitgave van het boek *Una strana compagnia* [Een vreemd gezelschap], allemaal kunnen lezen). Het lijkt wel gezegd om te antwoorden op de situatie die we aan het beschrijven zijn, om ons te helpen de ervaring te begrijpen die we nu beleven en die ons tot in onze persoonlijkste vezels raakt. De bijzondere ervaringen van eenieder bieden ons altijd een hulp om die dingen te begrijpen die voor iedereen het meest beslissend zijn.

Laten we dus luisteren naar don Giussani: “Tijdens een bijeenkomst eergisteren in Milaan, merkte ik op dat het de laatste jaren, sinds zo’n vijftien jaar [hij zegt het in 1982], alle jaren van onze weg, is alsof Gemeenschap en Bevrijding, de beweging, geconstrueerd heeft op de waarden die Christus ons gebracht heeft. Zo hebben alle inspanningen voor associatieve, operatieve, charitatieve, culturele, sociale, politieke activiteiten zeker als doel gehad onszelf en de dingen te mobiliseren volgens de idealen, volgens de aanknopingspunten van waarden die Christus ons bekendgemaakt heeft. Maar in het begin [...] was het niet zo” (*Una strana compagnia* [Een vreemd gezelschap], BUR: Milaan 2017, p. 88). Don Giussani zegt het met betrekking tot de situatie van de beweging, maar Mireille, en de vriend van de brief, zouden het ook kunnen zeggen: “In het begin was het niet zo”.

Hoe was het dan in het begin?

“In het begin van de beweging, in de eerste jaren, bouwden we niet op de waarden die Christus ons gebracht

had [dat was niet onze eerste interesse], maar bouwden we [we bouwden wel degelijk] op Christus, zo naïef als je wilt, maar het thema van het hart, het overtuigende motief was het feit van Christus [...]. Aanvankelijk bouwden we, poogden we te bouwen op iets wat aan het gebeuren was [zoals twee mensen die beginnen met elkaar om te gaan: wat hun alles laat doen is wat er tussen hen aan het gebeuren is], niet op gebrachte waarden, en dus op onze onvermijdelijke interpretatie daarvan; we probeerden te bouwen op iets wat aan het gebeuren was en wat in ons leven was binnengedrongen. Hoe naïef en lachwekkend disproportioneel het ook was, het was een zuivere houding. Daarom, door die als het ware verlaten te hebben, door ons in een positie te plaatsen die allereerst, zou ik zeggen, ‘culturele vertaling’ is en niet enthousiasme voor een Aanwezigheid, daarom kennen we – in de Bijbelse zin – Christus niet, kennen we het mysterie van God niet, want het is ons niet vertrouwd” (*ibid.*, pp. 88-89).

Hier zien we duidelijk waarin, volgens don Giussani, onze verplaatsing bestaat: van het enthousiasme om een aanwezigheid naar een houding bepaald door een “culturele vertaling” of een serie activiteiten die wel goed zijn – attentie! –, want het was niet dat Mireille geen uitermate goede dingen deed, net als onze vriend van de brief. Maar dat is niet voldoende. Onze armoede, onze dorst, is oneindig veel groter dan wat we doen. Wat we nodig hebben kan geen passend antwoord vinden in een cultuur of in een ethiek. Deze verplaatsing kan plaatsvinden op persoonlijk niveau, in de affectieve relatie tussen echtgenoten, tussen vrienden, kan gebeuren in het leven van eenieder of in het leven van de beweging, en de vreselijke consequentie ervan, gaf don Giussani aan, is dat “wij Christus niet kennen” en er dus geen vreugde is op onze gezichten. We doen alles, maar het is niet ons enthousiasme om de aanwezigheid van Christus die ons beweegt, zoals in het begin. “In het begin [...] was het niet zo” (*ibid.*).

Hoe was het dan in het begin? Giussani is categorisch: “Christus, de reden van ons bestaan; Christus, het motief van onze creativiteit [de creativiteit ontbreekt dus geenszins], niet gemedieerd door interpretatie, maar dwars erdoorheen: er bestaat geen andere positie dan deze die christelijk kan zijn”. Hij vervolgt: “Heel de rest – de mobilisatie van het bestaan en de creativiteit – komt later, maar Christus als reden van het bestaan en motief van onze creativiteit, daar moeten we naar terug. Het is als een gepassioneerd verlangen om terug te gaan naar de oorspronkelijke zuiverheid van het leven van onze beweging, die zeer velen onbekend is” (*ibid.*, p. 89). Ik zou wensen dat eenieder in deze kreet van Giussani heel Christus’ passie voor ons leven kan waarnemen: we moeten terug naar deze oorspronkelijke zuiverheid. Vrienden, ook vandaag moeten *wij* daarnaar terug, als we niet willen eindigen, zoals we eerder zagen, in een situatie waarin je

uiteindelijk verstikt raakt, omdat alles wat je doet je niet vervult met vreugde.

Ik vind het indrukwekkend om te zien hoe zelfs in onze jongste vrienden, uit het binnenste van hun leven, dezelfde drang opwelt om terug te gaan naar deze oorspronkelijke zuiverheid. Een jongen van GS schrijft me: “Ik heb bijna de perfecte ‘CL’-zomer gehad, zou ik zeggen. Tussen vakantie, reizen, avonden, Meeting, heb ik geen moment stilgestaan. Maar dan ga ik terug naar huis. Ik denk dat het een van mijn ergste thuiskomsten ooit geweest is. Er was geen nostalgie, er was geen gemis, er was geen leegte. Er was een afgrond, een zó grote wond, een zó sterke kreet, dat ik hem niet kon verstikken. Heel de leegte die ik gedurende de hele zomer verzameld had, wierp zich nu op me, en toen besepte ik één ding: dat het heel lang geleden geweest was dat ik een gebed gezegd had, niet een *Weesgegroet* of een *Onze Vader* [op formele wijze opgezegd], maar een echt gebed, een dialoog met de Heer, een moment waarop ik me [tegenover Hem] plaatste, van aangezicht tot aangezicht, om te begrijpen wie ik ben. Ik heb in deze periode misschien wel ‘alles’ *gedaan*, maar ik ben mezelf kwijtgeraakt. Want zonder Christus is dit alles leegte. Inderdaad, zoals Hij me alles geeft, zo vraagt Hij me alles. Ik heb gemerkt dat ik het Christendom aan het beleven was ‘zonder’ Christus. Het eerste wat ik destijds gevonden had, was Zijn aanwezigheid [het begin was beheerst door de fascinatie omwille van Zijn aanwezigheid], maar na verloop van tijd heb ik zoveel andere dingen gevonden dat ik Hem vergeten ben. Hoe kan ik de beweging beleven zonder Hem te vergeten? Hoe kan ik Zijn aanwezigheid in mezelf levendig houden?”

Ziehier de verplaatsing: Christus vergeten – terwijl ik alles doe; de beweging beleven – terwijl ik Hem vergeet. Maar ziehier, tegelijkertijd, de nieuwigheid: we beginnen het te beseffen wanneer Hij ons ontbreekt!

Om te beginnen te antwoorden op de gestelde vraag, zou het ons dus helpen als we de oproep van don Giussani begrepen, want het leven geeft ons geen korting: “Het is vanwege deze verandering [van het enthousiasme om een Aanwezigheid naar een ‘culturele vertaling’ als motief van het leven; dat zegt hij in 1982!] dat het zo gemakkelijk is geworden onze ervaring te identificeren met een activistisch, organisatorisch of cultureel engagement, dikwijls zo exclusivistisch en autoritair gedefinieerd en geleid” (*Una strana compagnia [Een vreemd gezelschap]*, op. cit., p. 89).

Om terug te gaan naar de zuivere positie van de oorsprong, en dus naar die afhankelijkheid die alles laat zingen, is het nodig te begrijpen wat Giussani bedoelt met ‘culturele vertaling’, die mettertijd het overwicht heeft gekregen over het enthousiasme om een Aanwezigheid. In 1991 zegt hij – en het is indrukwekkend te beseffen hoe hij ons altijd begeleid heeft: “De meest slinkse aanval op de kracht van onze beweging gebeurt van de kant van wie het woord cultuur voor al het andere plaatst. Het is het tegenovergestelde: de cultuur ontstaat [uit de gebeurtenis],

uit de beslissing voor het bestaan. De primaire cultuur – zoals Johannes Paulus II ze noemt – is het ik dat toebehoort aan de gebeurtenis. We verliezen tijd wanneer we doel missen, en dat is de gebeurtenis. De gebeurtenis hernemen, de gebeurtenis opnieuw raken, betekent ook antwoorden op al het overige. Dit is het punt: geen antipathie voor de cultuur, maar een tegenaanval op het punt van de oorsprong van de cultuur” (“Corresponsabilità [Medeverantwoordelijkheid]”, in: *Litterae Communionis CL*, n. 11/1991, p. 34).

4. Christendom als ideologie en christendom als traditie

In 1998 herneemt don Giussani, in andere termen, dezelfde kwestie: “In deze jaren is het onderscheid duidelijk geworden dat we ontdekt hebben tussen ideologie en Traditie” (“Avvenimento e responsabilità [Gebeurtenis en verantwoordelijkheid]”, in: *Tracce*, n. 4/1998, p. III). En hij vervolgt met het benoemen van een analoog verschil, dat tussen ideologie en Gebeurtenis: “Het vertrekpunt van de anderen is een bepaalde indruk die ze hebben van de dingen” (*ibid.*), die vooroordeel wordt en zich vervolgens ontwikkelt tot een discours, dat wil zeggen tot een ideologie. Iemand hoeft ons maar te verwonden en we zien al hoe heel onze houding bepaald wordt door de indruk die dit feit in ons achterlaat, waarop we vervolgens een vooroordeel en een visie op de dingen construeren.

Het vertrekpunt van de christen in elke relatie is, daarentegen, een Gebeurtenis. Wat betekent dat? We zien het in de ons allen bekende episode van de gevangene, wiens reactie op een onrechtvaardige fouillering niet bepaald werd door de indruk, hoe lelijk ook, die die manier waarop hij gefouilleerd was op hem gemaakt had, maar door een Gebeurtenis die in zijn leven was binnengegaan en die in hem een andere houding had opgewekt tegenover de ondergane onrechtvaardigheid: “Hoe zou de bewaker anders hebben kunnen handelen, als hij niet dezelfde ervaring gehad heeft als ik, dat wil zeggen als het feit van Christus hem niet geraakt heeft zoals het mij geraakt heeft?” Dit voorbeeld legt dingen uit die we soms moeilijk vinden om te begrijpen. Het is eenvoudig: het is meteen duidelijk dat zijn vertrekpunt in zijn relatie met de bewaker niet de indruk is die hij gehad heeft, maar een Gebeurtenis die hem gegrepen had en die hem ook op dat moment raakte en zo zijn reactie veranderde. Zonder deze Gebeurtenis zou alles inderdaad uitsluitend bepaald worden door de wirwar van de omstandigheden.

Maar opdat het ons vertrekpunt wordt, is het nodig dat de Gebeurtenis nu gebeurt, zegt Giussani: “Als [...] de oorsprong, het fundament, het funderende beginsel van heel de menselijke ervaring een Gebeurtenis is”, dan is dat enkel omdat deze nu gebeurt. “Deze Gebeurtenis begrijpen we omdat ze nu gebeurt” (*ibid.*). Ik begrijp ze, ik voel er de impact van, ik ervaar er het veranderpotentieel van, omdat

ze gebeurt, nu aan het gebeuren is, niet omdat ik “het al weet”. De Gebeurtenis is juist datgene wat ik nog niet weet.

Waarom raakt het voorbeeld van de gevangene mij zo? Omdat het duidelijk maakt dat deze Gebeurtenis begrepen kan worden omdat ze ons verandert, niet omdat ik er de juiste opvatting over heb. We weten allemaal goed wat de Gebeurtenis is, en toch reageren we dikwijls heel anders dan hij. Waarom? Omdat het niet voldoende is om te weten, evenmin als een indruk die we hebben van de dingen voldoende is. De test of de Gebeurtenis nu aan het gebeuren is – de test dus dat het niet gaat om een theorie, om abstracte kennis, maar om een reëel feit, dat nu gebeurt, mij overkomt, en dat ik herken, aanvaard, en dat het vertrekpunt wordt van al mijn handelen – is hoe ik mij verhoud tot de mensen en de dingen. De test is de nieuwheid die ik betrap in mezelf, in mijn manier van reageren. Daarom kan ik niet over deze vriend van ons in de gevangenis spreken zonder te denken aan Jezus; met zijn manier van reageren maakt hij Jezus voor ons gelijktijdig. Het was vanwege de relatie die Hij beleefde met de Vader, dat Jezus over degenen die hem aan het kruis geslagen hadden en die hem beledigden, kon zeggen: “Vader, vergeef hun want ze weten niet wat ze doen” (Lc 23, 34). Hij kon zo naar zijn beulen kijken enkel vanwege die afhankelijkheid, vanwege Zijn unieke vertrouwdheid met de Vader. De houding waarvan Christus getuigt, drukt heel de culturele nieuwheid uit die Hij in de wereld gebracht heeft. Om haar te begrijpen moeten we erkennen wat er in het binnenste van Jezus gebeurde.

Dit voert ons naar de volgende vraag: “Hoe kan een gebeurtenis overgebracht, gegeven worden aan wie nu komt?” Don Giussani antwoordt: “Als het een Gebeurtenis is die zich herhaalt, die zich alle dagen herhaalt”. Een gebeurtenis deelt zich mee door te gebeuren. Het christendom is een Gebeurtenis en gaat van persoon naar persoon als gebeurtenis. Het wordt niet meegedeeld als een geheel aan onderrichtingen of voorschriften, het is niet reduceerbaar tot een opvatting of een cultuur. Hier staat of valt alles mee. Anders wordt het christendom gereduceerd tot ideologie. Een reductie die zelfs “de manier om veel christelijke catechese op te vatten”, zelfs de manier om school van de gemeenschap te doen, zelfs “de manier om het christendom en de Kerk te zien” kan beheersen (L. Giussani, ‘Avvenimento e responsabilità [Gebeurtenis en verantwoordelijkheid]’, in: *Tracce*, n. 4/1998, p. III). Waaraan herken je een gereduceerd christendom? Aan het feit dat het ons niet verandert.

Dit is de bijdrage die don Giussani gegeven heeft aan het leven van de Kerk, zoals kardinaal Ratzinger tijdens zijn begrafenis zei: “Enkel Christus geeft zin aan alles in ons leven; don Giussani heeft de blik van zijn leven en van zijn hart altijd vast gericht gehouden op Christus. Zo heeft hij begrepen dat het christendom geen intellectueel systeem, geen pakket dogma’s, geen moralisme is, maar dat het christendom [...] een gebeurtenis is” (*Preek tijdens de begrafenis*

van don Giussani, Milaan, 24 februari 2005, in: A. Savorana, *Vita di [Leven van] don Giussani*, op. cit., p. 1188). Maar vóór hem had Johannes Paulus dat al in 2002 geschreven, in zijn brief voor de twintigste verjaardag van de Fraterniteit: “Het christendom is [...], vóór het een geheel aan doctrines of een regel [...] is, de ‘gebeurtenis’ van een ontmoeting. Dit is de intuïtie en de ervaring die U in deze jaren aan zoveel mensen die bij de beweging zijn gekomen, overgebracht hebt (*Brief aan don Giussani*, 11 februari 2002, in: *ibid.*, p. 1095).

We moeten terug naar deze intuïtie en deze ervaring, als we niet verstikt willen raken, doordat we wat we in handen hebben, gereduceerd hebben. In dat geval zal de beweging niet meer haar oorspronkelijke natuur hebben, ook al blijven we veel dingen doen en zeggen.

Don Giussani nodigt ons uit actief hiernaar terug te gaan: “Deze ‘overdracht’ van een Gebeurtenis als het alles van het leven, als totale verklaring van het leven en van de geschiedenis, heet Traditie”. Laten we opletten hoe hij die beschrijft, om ons ervoor behoeden haar te reduceren tot iets wat we al weten: “De Traditie is een gedachtenis die doorgaat [en dan corrigeert hij zich meteen], of beter, is een gebeurtenis die doorgaat als gedachtenis, in de gedachtenis. Het is niet zozeer een gebeurtenis die doorgaat omdat ze beschreven wordt door een gedachtenis: het is de gedachtenis die doorboord [indrukwekkend!] wordt door iets groters, door iets krachtigers [opdat ze niet in doctrine gekristalliseerd zou raken], waardoor ze het teken wordt van een historische continuïteit”. We zien het in de Emmaüsgangers: enkel toen de gedachtenis van de feiten van het leven van Jezus, die zij goed kenden en aan hun nieuwe, onbekende metgezel vertelden, ‘doorboord’ werd door het gebeuren van de verrezen Christus, veranderden de leerlingen en konden ze begrijpen. Don Giussani vervolgt: “Ofwel de gedachtenis wordt reductief opgevat, in naturalistische zin [...] – [als] een herinnering aan het verleden, een vrome, sympathieke, sympathiserende, goede, mooie herinnering, die het hart menselijker maakt als het eraan denkt –, ofwel de gedachtenis kan alles zijn!”, is alles. Dat wil zeggen: de gedachtenis is deze Gebeurtenis die voortdurend opnieuw gebeurt, die *wij* niet produceren, die niet afhangt van een initiatief van ons of van een macht die wij hebben. “De eerste houding [die de gedachtenis identificeert met een herinnering] bestaat erin dat de manier waarop de mens de wereld opvat, het leven aanvoelt en behandelt, tot principe gereduceerd wordt (voor-oordeel)” (L. Giussani, ‘Avvenimento e libertà...’, op. cit., pp. III-IV).

Maar – let op wat er dan volgt – “als het christendom dat wordt, als het doorgegeven wordt als opvatting, als doctrine, als manier om de dingen op te vatten en te behandelen, dan wordt ook het christendom een ideologie. Dat was ons bezwaar tegen de situatie van de Kerk in de moderne tijd: de manier om de moraliteit op te vatten ontstond niet uit Christus, uit de gebeurtenis van Christus, maar werd als het ware efficiënt geproduceerd door een

interpretatie van het leven, waar het hart sympathie voor voelde, die kritisch gedocumenteerd was (dat werd althans geprobeerd), zodat de ontologie vergeten werd, praktisch [en het is heel belangrijk welk woord hij dan kiest] ‘gedevitaliseerd’ werd, zoals wanneer uit de tanden de zenuw weggehaald wordt” (*ibid.*, p. IV).

Wat is er ‘gedevitaliseerd’? De nieuwe ontologie, dat wil zeggen het feit dat het christendom een gebeurtenis is (“De ontologie – dat wil zeggen de verkondiging dat God mens geworden is en dat deze gebeurtenis, in de historische zin van het woord, in de geschiedenis voortduurt omdat die mens verrezen is: ‘Ik ben met u alle dagen tot aan het eind van de wereld’”; *L’uomo e il suo destino. In cammino [De mens en zijn bestemming. Onderweg]*, Marietti 1820: Genua 1999, p. 71). Niet dat deze ontologie – zoals we zagen in de getuigenissen die ik aan het begin voorgelezen heb – ‘ontkend’ wordt, maar ze wordt vergeten, als vanzelfsprekend verondersteld, oftewel ze is niet meer het vertrekpunt van onze relatie met de hele werkelijkheid, zoals Mireille zei. En dan wordt de relatie leeg, omdat ze niet in staat is op eigen kracht in stand te blijven. Dat de ontologie gedevitaliseerd wordt, betekent dat onze manier van de dingen opvatten en behandelen niet meer als bron de Gebeurtenis heeft. “Snappen jullie wat ik wilde zeggen – vervolgt don Giussani – toen ik sprak over de tien jaar na 1968, waarin onder ons de idee van de cultuur overheerste, niet als afgeleid van Christus, maar dat we door de wereld erkend wilden worden vanwege een cultuur die we bezaten?” (*Avvenimento e responsabilità...*, op. cit., p. VII).

Als we dit niet begrijpen, als we niet teruggaan naar de oorsprong, dan zal geen enkele inspanning ons de volheid terug kunnen geven die enkel Zijn aanwezigheid ons kan geven, noch ons hoofdrolspelers kunnen maken van een nieuwe cultuur, want enkel Zijn aanwezige gebeurtenis kan een ware opvatting van de dingen voortbrengen. Een dergelijke opvatting moet voortdurend opnieuw ontstaan uit de bron die haar voortgebracht heeft, en gedocumenteerd worden door het opnieuw gebeuren van een levend getuigenis; ze moet zichtbaar worden in iemands concrete ervaring. Alleen zo kan ze doorgegeven worden, van de ene persoon overgaan op de andere. Men heeft mij verteld over het huwelijk van twee vrienden van ons. De collega’s van de bruid vroegen haar verbaasd: “Hoezo trouw je zo jong? En voor heel je leven?” Vervolgens kwamen ze naar de bruiloft en waren zeer getroffen, zozeer dat zodra ze terugkomt van hun huwelijksreis, ze nog met haar spreken over de schoonheid van de huwelijksdag. Een nieuwe opvatting wordt voortdurend voortgebracht door een aanwezige gebeurtenis, en wordt ‘overgedragen’ door te gebeuren.

De traditie, zo zei Von Balthasar tijdens de door hem en don Giussani geprekeerde Geestelijke oefeningen in Zwitserland begin 1971, “de ‘*traditio*’”, dat wil zeggen datgene wat God aan de mensen heeft doorgegeven, is “het zich geven van de Zoon doorheen de Vader voor de redding

van de wereld” (H.U. von Balthasar – L. Giussani, *L’impegno del cristiano nel mondo [De inzet van de christen in de wereld]*, Jaca Book: Milaan 2017, p. 89). Dit is de *Traditio*: het zich geven van de Zoon doorheen de Vader, volgens het plan van de Vader. En dit zich geven – de Traditie – mag niet gereduceerd worden tot een opvatting, tot een doctrine. “De aanwezigheid van de oorspronkelijke Gebeurtenis, die zich alle dagen van de tijd tot nu toe aanwezig gemaakt heeft, heet Traditie: zij bestaat dus uit het zich elke dag herhalen van de Oergebeurtenis, van de oorspronkelijke Gebeurtenis” (L. Giussani, *L’uomo e il suo destino...*, op. cit., p. 66).

Een tot ideologie gereduceerd christendom ‘kan zonder’ de Gebeurtenis: in het hart is er niet meer de Gebeurtenis, maar een systeem van gedachten, die wel van die Gebeurtenis afgeleid zijn, maar ontkoppeld zijn van hun bron. Wat rest zijn de culturele en ethische consequenties, die omwille van zichzelf worden voorgesteld – als waren ze zichzelf genoeg – en die daarom onvermijdelijk beginnen te ontaarden. Dit moeten we goed begrijpen.

5. ‘Ons’ verlichte pogen

Hier aangekomen kunnen we begrijpen wat don Giussani op de korrel heeft wanneer hij deze dingen zegt: die mentaliteit die alles reduceert tot doctrine. Het is de poging van de Verlichting, zoals paus Benedictus XVI ons zei, die meende de grote waarheden van het christendom, de christelijke waarden, alles wat het christendom gebracht heeft, te kunnen redden door ze los te maken van de Gebeurtenis die ze levend gemaakt had en ze voortdurend levend maakt. We zien het in Kant wanneer deze beweert: “We kunnen er inderdaad rustig vanuit gaan dat als het Evangelie de universele ethische wetten [de waarden] niet eerst in hun integrale zuiverheid onderwezen had, de rede ze niet in hun volledigheid gekend zou hebben; maar, *nu ze eenmaal bestaan*, kan eenieder zich van hun rechtvaardigheid en geldigheid overtuigen door middel van zijn rede alleen” (I. Kant, *Brief aan F.H. Jacobi*, 30 augustus 1789). Ten tijde van de Verlichting dacht men, zoals Kant laat zien, dat dat alles zou hebben kunnen blijven voortduren omdat de rede inmiddels in staat was om het te herkennen; maar mettertijd is die poging een mislukking gebleken. Nu kunnen we dat begrijpen, want het gebeurt ook in ons en onder ons: als we ons scheiden van de gebeurtenis van Christus, van de levende gebeurtenis van het charisma, dan raken we verduisterd en dient wat we doen tot niets.

Ons zal hetzelfde lot beschoren zijn als de Verlichting, onzes ondanks, als we niet gaan begrijpen hoe het christendom doorgegeven wordt, hoe het charisma blijft bestaan. Met alle teksten van don Giussani onder handbereik, kunnen we toch falen. Dit is wat er op het spel staat. Onze onderlinge discussies en heel de lawine aan woorden waarmee we elkaar soms overladden, lossen het probleem niet op. Zoals we alles om ons heen hebben zien instorten, zo zullen ook wij onszelf kunnen zien instorten.

Hoe kunnen we het risico vermijden ten onder te gaan aan de ('verlichte') bekering om te denken dat de teksten van het Evangelie of de teksten van Giussani voldoende zijn? Hoe kunnen we vermijden dat alles gekristalliseerd raakt in gevestigde doctrine? Laten we rechtstreeks luisteren naar Giussani, want hij heeft ons alles meegedeeld wat we nodig hebben om te wandelen: "De gebeurtenis identificeert niet slechts iets wat gebeurd is en waarmee alles begonnen is, maar wat het heden opwekt, het heden definieert, inhoud geeft aan het heden, het heden mogelijk maakt. Wat we weten of wat we hebben wordt ervaring als wat we weten of wat we hebben iets is wat ons nu gegeven wordt; er een hand is die het ons nu aanreikt, er een gezicht is dat nu naar voren treedt, er bloed is dat nu vloeit, er een verrijzenis is die nu gebeurt. Buiten dit 'nu' is er niets! Ons ik kan niet bewogen, ontroerd, dat wil zeggen veranderd worden, tenzij door iets gelijktijdigs: een gebeurtenis. Christus is iets wat mij overkomt" (vgl. Historisch Archief van de Kerkelijke Associatie Memores Domini, 'Dedicazione 1992 Rimini, 2-4 ottobre 1992').

Daarom ook zei hij later, in 1998: "Het is een kwestie van bekering". Maar bekering tot wat, tot wie? Om alle dubbelzinnigheden uit te sluiten, verheldert hij de betekenis van zijn uitnodiging onmiddellijk: "Als er geen bekering van jou [van eenieder van ons] is, niet tot mij [Giussani zei dat over zichzelf], maar tot Jezus die jou vastgrijpt door middel van mijn hand; als het bewustzijn van ons discours geen bekering in jou bewerkstelligt, dan is er geen verantwoordelijkheid", is er geen antwoord. "Om een leven mee te delen in het charisma dat ons gegeven is, moeten we de bekering beleven; niet tot mij [hij herhaalt het], maar tot wat mij gezegd [en gegeven] is" (L. Giussani, 'Avvenimento e responsabilità...', op. cit., pp. VII-VIII).

Hier blijkt heel de *caritas* die don Giussani voor ons heeft, want om ons de dingen die hij zegt te laten begrijpen, dringt hij niet aan met woorden, maar stelt hij ons een weg voor: "Ik zou jullie de weg willen laten afleggen waardoor in mij alle dingen die ik zeg, naar boven zijn gekomen, geboren zijn" (*ibid.*, p. VIII).

Om dus te voorkomen dat we wat hij zegt reduceren tot wat wij in ons hoofd hebben, tot onze interpretatie, moeten we leren ons te vereenzelvigen met hoe de dingen in don Giussani ontstaan zijn, zodat ze nu ook in ons kunnen ontstaan – zoals de jongen van GS vraagt. Alleen wanneer de dingen die hij ons zei, opnieuw gebeuren, kunnen we ze begrijpen zonder reducties door te voeren. Hoe kunnen ze dus vandaag gebeuren? Waaruit ontstaan ze? Hoe kunnen we vandaag opnieuw de weg afleggen waardoor die dingen in hem naar boven zijn gekomen? Waar gebeuren vandaag de dingen die hij ons zei?

6. De gelijktijdigheid van Christus, blijvende oorsprong van de dimensies van de christelijke ervaring

"Nieuwe kennis impliceert [anders dan Kant dacht] [...] dat we gelijktijdig zijn met de gebeurtenis die haar voortbrengt en haar voortdurend ondersteunt". In de woorden van Davide: het impliceert de totale afhankelijkheid. Want alles is ons gegeven. De weg om wat we tegen elkaar zeggen, te beleven, is niet het "ik weet het al en nu regel ik het met mijn intelligentie of met mijn inspanning". We zullen don Giussani niet kunnen verwijten dat hij ons niet gewaarschuwd heeft: de nieuwe kennis wordt in ons enkel bevestigd als we "gelijktijdig zijn met de gebeurtenis die haar voortbrengt en haar voortdurend ondersteunt". En "aangezien deze oorsprong geen idee is maar een plaats, een levende werkelijkheid, is het nieuwe oordeel enkel mogelijk in een voortdurende relatie met deze [levende] werkelijkheid, dat wil zeggen met het menselijke gezelschap dat de aanvankelijke Gebeurtenis in de tijd voortzet" (L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo [Sporen voortbrengen in de geschiedenis van de wereld]*, Rizzoli: Milaan 1998, p. 75).

Don Giussani is nooit opgehouden ons de weg aan te duiden: "Want de dingen die we begrijpen, begrijpen we niet omdat we achter ons bureau gaan zitten en een studieprogramma maken om ze te begrijpen, we begrijpen ze niet als de uitkomst van een meditatie project ['nu heb ik de teksten, ik doe het verder zelf wel']; we begrijpen ze als we ons als kinderen hechten aan de geschiedenis van God in ons leven, aan de geschiedenis waardoor Hij totaal door al onze deuren wil heenbreken, want we zijn van Hem gemaakt" (L. Giussani, *Una strana compagnia...*, op. cit., p. 140). De weg is eenvoudig, zoals deze vriendin me schrijft: "Ik merk dat hoe meer ik de werkhypothese die de beweging me voorstelt, serieus neem, des te meer ik de dingen om me heen op een andere manier ga zien, dieper, waarder".

Ofwel de God van onze gedachten ofwel de God van de geschiedenis: eenieder van ons bevindt zich tegenover dit alternatief. Het is geen kwestie van *skills*, want op dit niveau van de kwestie voldoen onze *skills* en ons vermogen tot *performance* niet. Het is een kwestie van insteek, van methode. We hebben het dit jaar bij vele gelegenheden in herinnering geroepen, sprekend over de Ongenoemde. En ook met die kostbare formulering van don Giussani over de "bijzondere geschiedenis", die ik nooit moe zal worden te herhalen: een "bijzondere geschiedenis is de sluitsteen van de christelijke opvatting van de mens, van zijn moraliteit, in zijn relatie met God, met het leven, met de wereld" (L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Generare tracce...*, op. cit., p. 82).

Dit is de grote uitdaging waar eenieder van ons voor staat. Zoals een vriend die de beweging had verlaten en dertig jaar lang op afstand gebleven is, me schrijft. Als jullie dat nog niet gedaan hebben, kun je zijn brief lezen in de *Tracce* van september. Na de wederwaardigheden van zijn leven verteld te hebben, zegt hij: "Alles lijkt wel in te storten. 's Ochtends opstaan wordt moeilijker, en zelfs de 'wonderpillen' tegen depressie lijken geen effect meer te

hebben. Je voelt de last van de dingen die voorbijgaan. Je begint te denken dat het beste deel van je leven al voorbij is en dat er [nu] niet veel meer rest. Mijn inspanning, mijn *performance* is nu niet meer voldoende [...]. Op dit punt aangekomen wordt het leven eenvoudig: of christus met een kleine letter, dat wil zeggen mijn god, die ik buig naar mijn wil en naar mijn intelligentie, en dan houden we elkaar maar voor de gek; ofwel God is de God van de geschiedenis [...]. We zijn niet teruggekomen [hij spreekt over zichzelf en over zijn vrouw] [...] omdat we zo goed zijn. We zijn teruggekomen omdat Iemand wilde dat we weer thuis kwamen” (“Tornare a casa, dopo trent’anni [Weer thuis, na dertig jaar]”, in: *Tracce*, n. 8/2017, p. 9). Ze zijn teruggekomen omdat het begin opnieuw gebeurd is, middels de ontmoeting met iemand van ons, op de plaats, in de levende werkelijkheid van ons volk. We zien het voortdurend.

Daarom ga ik steeds terug naar de figuur van de Ongenoemde, want de nieuwe kennis van onszelf, van Lucia, van het leven en van heel de werkelijkheid die in hem binnengebrouwen is, is in hem ontstaan door de gebeurtenis van de relatie met kardinaal Federigo. Als hem die gebeurtenis, die hem arm gemaakt heeft, niet overkomen was, dan zou heel de rest onvoldoende zijn geweest. Het is niet dat hij er geen helder oordeel over had dat hij verkeerde dingen deed en dat hij er geen spijt over had. Hij wist dat, al was het nog niet volledig, maar dat was niet voldoende om uit die situatie van hem te geraken.

Kort gezegd, de Ongenoemde herinnert ons eraan wat de zuivere positie is die ons in de ontmoeting met Christus opnieuw gegeven wordt, en hij herinnert ons er ook aan dat de methode van de oorsprong, van het begin, dezelfde is als die van de voortzetting ervan: het christendom gebeurt niet, om het zo te zeggen, eens en voor al, waarna ik “het weet” en de ontwikkeling zelf in de hand heb, maar het is iets wat me altijd opnieuw gegeven wordt, het is een blik die me nu opnieuw gegeven wordt.

Ziehier dan hoe don Giussani de stap beschrijft die we moeten zetten: “De manier waarop het oordeelscriterium ontstaat [...] [wordt] aangegeven door het woord *blik*. Het gaat erom tegenover de ontmoete gebeurtenis te staan zonder op zeker moment de loyaliteit van onze blik af te kappen [want als we ophouden naar Hem te kijken, dan zinken we weg, zoals Petrus overkwam] [...]. Het is een trouw van onze blik aan de gebeurtenis die in ons het nieuwe oordeelscriterium geboren laat worden en ervoor zorgt dat we niet meegesleept worden door de criteria van de “wereld” (L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Generare tracce...*, op. cit., p. 76). Anders zullen we denken dat we bezig zijn een nieuwe cultuur te maken, terwijl we in werkelijkheid slechts herhalen wat de wereld zegt.

Waarom zie je of de Gebeurtenis in ons leven aanwezig is? Aan het feit dat ze ons armer maakt. Als we vandaag van hier *armer* weggaan, meer verlangend om – zoals de Ongenoemde – koppig aan de deur van het Mysterie te

blijven staan wachten, van het mens geworden, gelijktijdige Mysterie, dat nu gebeurt door de gezichten van ons gezelschap en dat voor hem door het gezicht van kardinaal Federigo heen ging.

Dat is de rijpheid die het ons toestaat de oorsprong niet te verliezen: het steeds helderdere bewustzijn dat wat ons redt een Ander is, dus het bewustzijn van onze afhankelijkheid, het opnieuw wakker worden in ons van die zuiverheid, van die ultieme armoede die de gebeurtenis van Christus in ons voortbrengt en waartoe de paus ons oproept in de brief die hij ons geschreven heeft aan het eind van het Jubeljaar van de Barmhartigheid (en die we tijdens de Geestelijke oefeningen gelezen hebben). Die armoede van geest, die ons beschikbaar maakt voor Hem, is het teken van zijn ‘gebeuren’, het teken dat de Gebeurtenis mij nu aan het overkomen is. Zoals we zien in de brief van deze persoon: “Sinds gisteren heb ik de toegangkaart in handen van de Dag van de opening van het jaar... Wat een provocatie is alleen al de titel: ‘In het begin was het niet zo!’ En meteen vraag ik me af welke plaats Christus in mijn dagen heeft, niet vanaf morgen, maar reeds nu, nu een nieuwe dag zich aan mij aanbiedt als gelegenheid om te erkennen en te getuigen”.

“Mijn vrienden – nooit heb ik het woord ‘vrienden’ zo bewust gebruikt als nu [en ook ik herhaal het jullie even bewust: ‘Mijn vrienden’] –, we moeten langs deze weg gaan, jullie allen die hier zijn, jullie zijn hier omdat jullie op deze weg geroepen zijn. Je zult meer houden van je vrouw, je zult meer houden van je vrienden, je zult meer houden van je kinderen, je zult weten wat het betekent om medelijden te hebben, je zult weten wat het betekent om te vergeven, je zult weten wat het betekent je op te offeren om te bouwen, zodat het de anderen beter gaat, je zult menselijk weten te zijn, jullie zullen menselijker zijn. ‘Wie mij volgt zal het eeuwige leven hebben’, en dat is Hij, de relatie met Hem” (L. Giussani, *In cammino [Onderweg]. 1992-1998*, BUR: Milaan 2014, pp. 226-227). Don Giussani verplaatst zich geen millimeter! Het eeuwige leven is Christus, de redding is Christus. En enkel door op deze weg met Hem verbonden te blijven, kunnen we onze relaties zien opbloeien, bouwen, open zijn voor de ontmoetingen, steeds menselijker zijn.

Het is in onze relatie met Hem dat we het honderdvoud kunnen ervaren: “Honderdvoudig zal de menselijkheid die jullie hebben, opbloeien, honderdmaal meer dan in de anderen, en niets zal haar verwarren, niets zal haar verstoren zodat ze er bang van wordt, jullie zullen nergens bang voor zijn” (*ibid.*, p. 227), terwijl zodra we ons van Hem losmaken, alles verward raakt.

De gebeurtenis van Christus gaat door in de geschiedenis, maakt zich vandaag zichtbaar, volgens de manier die Hij gekozen heeft: “Ons gezelschap is de plaats waar deze aanwezigheid ‘is’, herkend en gemakkelijker bemind wordt, waar deze aanwezigheid alles vergeeft, en uit kracht van deze vergeving kunnen wij allen niet langer met onze handen over elkaar blijven zitten en willen we iets

goeds doen, het goede doen, wat goed is voor ons en voor de anderen” (*ibid.*, p. 228). De dimensies van de christelijke ervaring (cultuur, caritas en missie) wellen dus op uit de oorsprong die het geloof is. Ze zijn er niet van losgemaakt (zoals Kant wilde), maar vanuit hun oorsprong ermee verbonden, ze zijn uitdrukking van hun oorsprong. Daarom ben ik benieuwd om te zien wat voor creativiteit er zal opwellen uit dit teruggaan naar het begin, als wij ingaan op de uitnodiging van don Giussani, en hoe we zullen antwoorden op de nood die we zullen aantreffen in onze omgevingen, voor het welzijn van allen. Wie weet wat voor nieuwheid van leven we, verrast, zullen zien, zoals deze zomer op vele vakanties gebeurd is (Davide zei het al), of zoals bij de studenten aan het gebeuren is, zoals jullie kunnen lezen in *Tracce!*

En wat is de vorm van dit ‘zijn voor’ van ons? Het getuigenis. “De taak van [ons] leven is te getuigen van deze aanwezigheid, haar te herkennen en ervan te getuigen” (*ibid.*) – we hebben geen grotere schat in handen dan deze Aanwezigheid –, niet op een formele manier, niet als iets wat we al weten, iets devitaliseerd, maar als het meest relevante antwoord op de behoeften van het leven. Het is om dit antwoord erfahrbaar te maken dat de beweging geboren is, en het krachtigste teken van een dergelijke ervaring is de vreugde.

Ik besluit met de uitnodiging die don Giussani tot ons richt: “De gebeurtenis van Christus heeft te maken met het nu, zozeer dat Hij het nu effectief verandert, effectiever dan alle sociale hulpbronnen die we ons kunnen voorstellen, want het woord ‘blijdschap’ of ‘vreugde’ [die dikwijls in ons ontbreekt], kan niet de gegarandeerde uitkomst zijn van welke sociale hulpbron dan ook, hoe nieuw uitgedacht ook [ze is niet de uitkomst van iets wat wij doen]. De hoogste plicht van wie het geloof heeft, van de hoofdrolspeler van de geschiedenis in dit nieuwe volk, is juist om aan te tonen, om te getuigen van de waarheid van de gebeurtenis van Christus door middel van een vreugde die blijft, ook in de ergste omstandigheden van het leven; want de vreugde is de uitzonderlijke, duizelingwekkende vergelijkingslat van een gerealiseerde verandering, zozeer dat ze een nieuwe ontologie laat zien” (L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Generare tracce...*, op. cit., p. 179).

Er is geen grotere uitdaging dan deze, er bestaat geen fascinerender avontuur dan dit, vooral op dit moment in de geschiedenis. Niets is dus kostbaarder en wenselijker dan het feit dat in ons een blik van een vrije mens gebeurt, om met Péguy te spreken. Vandaag is er geen enkel idee of gewoonte die onze weg kan ondersteunen. Alles berust op de vrijheid. Laten we de Heer vragen om deze blik van een vrij mens, die van Christus wil zijn om de enige reden waarom iemand kan beslissen Hem vandaag toe te behoren: omdat Hij de Enige is die beantwoordt aan de verwachting van ons hart.

Laten we onszelf dus toewensen trouw te zijn aan dit bewustzijn van het aanwezige Mysterie, waarvan don

Giussani ons tot zijn laatste dag getuigd heeft, en waartoe paus Franciscus ons vandaag voortdurend oproept met zijn uitnodiging om terug te keren naar het essentiële. Niet onze energie of onze vermogens zullen in staat zijn iets werkelijk nieuws, waars, compleets te laten ontstaan, maar alleen de Heer kan er de maker van zijn, als Hij nog gebruik wil maken van ons kleine en dagelijkse ‘ja’ om dit volk te blijven voortbrengen als teken van hoop voor allen.

Ik maak gebruik van deze gelegenheid van de Dag van de opening van het jaar om te onderstrepen hoe belangrijk het is dat wij in onze gemeenschappen zorg hebben voor enkele fundamentele gestes en instrumenten voor de opvoeding en het leven van de beweging. Vandaag benadruk ik er twee van.

Het **gebed**: we moeten erkennen (zoals ook de aangehaalde *giessino* zei) wat ons opnieuw op weg laat gaan, wat de Heer kan doen, als wij de tijd geven aan deze unieke relatie die ons voortdurend opnieuw voortbrengt, vanuit feiten die in ons leven gebeuren. Want het christelijke gebed is pure gedachtenis; te beginnen met de Eucharistie, de krachtigste geste van gedachtenis in de waarste zin van het woord, als een gebeurtenis die gebeurt op het moment dat ze gevierd wordt. Maar opdat dit in ons baan breekt, is het nodig dat de stilte in ons steeds meer een gewoonte wordt, zodat we de tijd hebben om stil te staan bij bepaalde dingen, want anders dijt de algemene mentaliteit uit. Zonder stilte is het niet mogelijk dat Hij doordringt in ons leven. Onze Lieve Vrouw bewaarde alles in haar hart, en dikwijls is ons hart vol van allesbehalve Hem, zoals we zien. Daarom groeit ons enthousiasme om Zijn aanwezigheid niet. Als we geen tijd hebben voor deze relatie, voor deze gedachtenis, dan betaalt al het andere er de rekening van. Dan stikken we. We kunnen dan van alles doen, maar de vreugde zal niet op onze gezichten verschijnen. Want Hij ontbreekt. Niet wat we doen maakt ons verheugd, maar deze unieke relatie met Christus die, vervolgens, uitdijt over de hele dag. Het is geen alternatief voor ons handelen: het punt is dat die relatie doordringt in alles wat we doen; anders zal alles wat we doen ons leven niet vol en verheugd maken.

Het **zingen**: moge onze passie voor het zingen groeien; ons verlangen om steeds beter samen te zingen is een spanning die we niet mogen verliezen. We beseffen allemaal wat voor hulp het samen zingen betekent. Don Giussani heeft ons gefascineerd voor een zodanige manier van samen zingen dat wanneer eenieder zichzelf volgt, om zichzelf te bevestigen, het ons absoluut onverdraaglijk is. Als we deze spanning verliezen, verliezen we iets wezenlijks. Daarom moeten we onszelf de tijd geven om onze zang en de repetities in onze gemeenschappen te verzorgen, om een bepaalde manier van zingen door te kunnen geven.